

P. 11.132

CERNĂUȚI

MAI-IUNIE 1939

An. XIV

FĂT-FRUMOS

nr. 3

ARTĂ
LITERATURĂ

DIRECTOR :
LECA MORARIU

ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

COSTICĂ LUPU († 1939) în „Moș Ciocârlan“

LITERATURĂ - ARTĂ - ȘTIINȚĂ - VIAȚĂ - SOCIALĂ

2159

935 128

Nu se imprimă
mulă acasă.

CERNĂUȚI

MAI—IUNIE 1939

An. XIV

FĂT-FRUMOS

Nr. 3

ARTĂ
LITERATURĂ

DIRECTOR :
LECA MORARIU

ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

Vrednicie bucovineană

Societatea „Ciprian Porumbescu“

Mai rar vrednicie a celor căliți în școala eroice autodefensiuni etnice — și ce alta fu mucenicia Bucovinei robite? — ca fapta cuprinsă în volumul-album: Victor Morariu și Ștefan Pavelescu, *Istoricul Reuniunii „Ciprian Porumbescu“* ... 1939.

Dar sunt aice încondeieri cari depășesc covârșitor cadrele unui simplu „istoric“ oarecare. Iată-l d. p. (pag. 12—13) pe uitatul Ștefan Nosievici, compozitor care rămâne, — vădită fire de poet, peregrinând cu romanticii săi comilitoni cântăreți pela vajnice vetre istorice: Dragomirna și, chiar dincolo de cordun, la Baia și Cetatea-Neamțului, „unde s'a cântat noaptea în bătaia luminii de lună“. Sau tovarășa de viață a lui V. Bumbac: „Eufrosina Bumbac, născută Preda, soția cunoscutului profesor și poet al Sucevii¹⁾, care și ea cânta adese în public, acompaniindu-se din ghitară, — deci cea dintâi solistă română a Sucevii, de care avem știre“ (13). Știri despre Moș Grigori Vindireu cu taraful său (15). *Orfanul din Dorna*, operetă a lui C. Porumbescu, prezentată Sucevii (1893) de ansamblul Craiovean al lui Al. Bobescu (20—21). Menționarea unei *Rapsodii române* (27) de V. Lubicz și a operei *Umbra Ilincei* (49) de Const. Procopovici, care și aceasta trebue salvată! Glăsuia cronică zilei: „Muzica d-lui Procopovici e veselă, vie, românească... După proba aceasta, dorința noastră ar fi acum să putem auzi cât de curând opera întreagă. Va fi un eveniment în literatura noastră muzicală“ (49). Și — vajnic capitol din viața iridentei Sucevene: Participarea muzicii militare dela Fălțiceni (49) la neuitatele festivaluri Sânzienne dela Suceava în (azi atât de părăginita grădină a „Școalei Române“!)... Pân'ce, odată

¹⁾ Pentru care cf. Victor Morariu, *Vasile Bumbac (1837—1918)* Pagină din istoria literaturii bucovinene în „Junimea literară“ An. XII 1923.

935.128

44388

3208

BIBLIOTECA
DOCUMENTARĂ
ORAȘUL FIATRA NEAMȚ

cu „expulsarea“ lui N. Iorga (1909), sunt „expulsați“ și aceștia alți crainici (cf. și pag. 64) ai răscolirilor valahicești. Și, între noi rămână: A știut ea bine ce face, meschinăria austriacă! Când chiar numai apariția acelor caracteristice chipie cu „cornițe“, făcea ca printre noi elevii, să se ițească zeci de cornițe antiaustriace, substituindu-ne, în numai câteva ceasuri, toată istoria Românilor care nu ni se dădea în liceul chesaro=crăiesc! Și când un singur cântec ne putea dăruî col= cătul după care jinduia sufletul unor desmoșteniți! Cu adevărat sfinte nopți al Sânzienilor Sf. Ioan cel Nou, când, în misteriosul foșnet al arborilor, zbucnia cu glas de alămuri bolintineana baladă:

Ca un glob de aur luna strălucia
 Și pe-o vale verde oștile dormia:
 Dar pe-un vârful de munte stă Mihai la masă
 Și pe dalba=i mână fruntea lui se lasă...

Iar apoi, fanfara amușind, flăcăii, în albe tunici de pânză, cu tropot scurt, zvâcniau în picioare în amvonul lor de scânduri, și, toți la unison, adevărată oaste a lui Mihai, cu aspre glasuri dorobăn= tești, continuau povestea numai din voce:

Nu vă urez viață, căpitanii mei,
 Dimpotrivă, moarte! Iată ce vă cei!...

Și — ca să revenim la spicuirea mărturiilor istorice din cartea d=lor V. Morariu și Șt. Pavelescu... Iată clipa când (la 17/30 Aug. 1916) „întâia oară s'a aclamat pe pământul Bucovinei România Mare“ (61). Sau semne pentru desamorfirea și mai obiditei Basa= rabii, — faptă a „pribegilor noștri bucovineni“ (62): Corul învăță= torilor moldoveni dela Bălți concertând la Suceava (31 Oct. 1917), după programul lor „tipărit cu cirile“ (61). Opera lui E. Caudella, *Olteanca* (62). Duios simbol apoi — pogrebania lui V. Bumbac: „Un destin drept a făcut ca trupele românești, care ocupaseră Su= ceava, să dea onorurile în ziua de 29 Februarie, sicriului profesorului poet Vasile Bumbac, cântărețul lui Dragoș descălecătorul“ (63). În= toarcerea dela Viena a Moaștelor eroului — martir Sf. Ioan (63). „Ultima garnizoană austro=ungară pe care a văzut-o Suceava“ (63) — și solia mântuirii: „în demineața zilei de 6 Noemvrie 1918 intră în Suceava grănicerii maiorului Anton Ionescu, aducând solia mân= tuirii: Graniță între Români, de astăzi înainte nu trebuie să fie!“ (63). *Rapsodia română* a lui C. Porumbescu executată în orchestră (94). Rușinea Teatrului Național dela Iași (97—99) că n'a fost harnic să joace opera lui Ed. Caudella, *Beizadea Epaminonda* (li=

bretul de Iacob Negruzzi !), jucată însă la Suceava „în trei seri consecutive“ (10, 11 și 12 Iunie, probabil 1928) — și: „Atât cronicarii teatrali cât și publicul au subliniat că reprezentațiile operei comice *Beizadea Epaminonda* constituie cel mai însemnat spectacol din câte le-a dat soc. *Ciprian Porumbescu* dela întemeiere până astăzi“ (113). Ba cronicarul dela „Glasul Bucovinei“ mai cuvânta: „Am zis ne-

ED. CAUDELLA

dreptăjită, pentru că e o lucrare cu calități remarcabile, atât ca libretto, care îl are de autor pe Iacob Negruzzi, cât și ca muzică, în care, ca și în *Crai Nou*, factura de operetă vieneză și reminiscențe din opere se împletesc fericit cu motive orientale și românești, toate înveșmântate într-o orchestrație bogată și savantă. Desconsiderarea unei astfel de lucrări e încă unul din aspectele snobismului nostru cosmopolit, care încă nici acum n'a învățat să aprecieze ceea ce e autohton, stăruind în direcția preferinței pentru tot ce e marfă de import, indiferent de calitate“ (114). Notele *Drumețului* privitoare la portul românesc: „Mângăitor de pitoresc se vedește neaoșul port al Stupcanilor,

cari nu și-au uitat străbuna catrință și cari în cămeși și pieptare poartă distinse alesături monochrome, deci nu acel strident și neromânesc amestec de toate culorile, prea frecvent în saloanele noastre dansante“ (163—164). Caracterizarea muzicală a lui C. Porumbescu, datorită competenței lui Gheorghe Onciul (179). Și — să nu uităm — semnalarea *celeii mai bogate biblioteci muzicale din Bucovina* (ba poate din întreaga țară) „având compleți pe toți compozitorii români“ (235), în colecțiile mirificului bibliofil (și publicist) *Ioan Vicoveanu* dela Vicovul-de-Jos.

* * *

Dar, firește, *Istoricul* devotaților ¹⁾ „ciprianști“ (cum își zice-lor) V. Morariu și Șt. Pavelescu, e înainte de toate izvor de documentare asupra uimitoarei râvne a soc. „C. Porumbescu“. Sunt

¹⁾ Și cu profundă recunoștință ne gândim și la devotamentul unui Severin Procopovici, sau al unui Gheorghe Doroffei și Christea Saco.

în acest eroism al Inițiativei particulare ¹⁾ fapte cari concurează cu tot ce nu poate realiza ifosul oficialității. Pilde ²⁾: Din 5 Aprilie până'n 10 Dec. 1928 — „zece manifestări dramatice=muzicale, pe diferite scene“ (137). Sau: Din 3 Aprilie 1932 până'n 10 Aprilie 1933 — „zece manifestări“ (160). Admirabila expansiune porumbescă=pavelescă ajunge — după agere iureșe prin cele centre buco-

Prințul Epaminonda (Șt. Pavelescu) și baletul de turcoaice

vinene — nu numai pe scena Teatrului Național din Cernăuți (185 și 203), dar și'n „Țară“: Fălticeni (150) și Botoșani (191). Din elanul dar și talentul (desăvârșit superior) al unui *E. Chirovici* (un fel de Petre Liciu în pluriformitatea sa, de registru grav și comic) și al lui *Șt. Pavelescu* („Directorul Teatrului Național din Suceava“

¹⁾ Iar inițiativa de a comemora, la 1932, pe toată țara Semicentenarul morții lui C. Porumbescu (162) — precizăm c'a purces dela Soc. „Armonia“ Cernăuți!

²⁾ De cari leșinatul, inexistentul actual Teatru Național dela Cernăuți, atât de vitreg și chiar inferior servit de echipele flotante, cari (cu câtă risipă de energie) catadixesc a coborî dela Iași și București, — ar trebui să se îmbujoreze chiar mai mult decât de caraghioasa-i vecinătate ce-și zice Palatul Cultural „Banca de Nord S. A.“!...

105, cum l-a poreclit — știm noi — confratele său oficial dela Cernăuți) — din aceste binecuvântate și neprecupețite haruri, Suceava s'a putut învrednici chiar și de un spectacol¹⁾ cu *Avarul* lui Molière (110)! Dar culturalitatea din semnul lui C. Porumbescu nu s'a limitat numai la cântec și teatru. Povestească romancierul Ionel Teodoreanu (193 și 197) ce va să zică ahotnicia și ospesia Bucovinei culturale — precum aflăm că, în parte, a și povestit-o: „Impresii culese de pe urma acestor neuitate colinde pela sfintele lăcașuri voievodale se găsesc și'n romanul d-sale *Arca lui Noe*“ (197).

* * *

Atenție specială apoi unor încon= deieri cari sunt totatătea avertismente. Unele chiar pentru Societatea „C. Porumbescu“: Că nu s'a înfăptuit nici până astăzi de mult proiectata (1924!) școală de muzică (85); și că din mo= ștenirea lui Lăon Goian „s'au pierdut“ o vioară și un violoncel (156). Altele îi privesc pe alții... D. p. „Clubul Român“ din Suceava avea cândva

EUGEN CHIROVICI (Harpagon)

„pe masa de lectură 35 de foi“ (15). Sau:... Ce-a însemnat afilierea la „Fundafia Culturală Principele Carol“ (86). Astăzi (1939), din fericire, anacronicul protest: „n'am înțeles... de ce atâta ermetism când e vorba de popularizarea unor opere românești“ (109) — vizându-se operele lui Tudor Flondor²⁾. Decepția — care aceasta însă, chiar și la Radio-București, continuă a fi actuală... — cu *Adusu-mi-am aminte* de C. Porumbescu: „*Adusu-mi-am aminte* a fost o decepție nu numai fiindcă suntem obișnuiți a-l auzi în cor bărbătesc, ci mai ales din cauza arbitrării ciuntiri și alterări ce și-a permis-o cel ce a *prelucrat* acest mărgăritar al muzicii noastre bisericești“ (166). Și — c'a existat

¹⁾ Și ce spectacol, de care actualele (1938—1939) surogate ale artificialului și antiartisticalui Teatru Național dela Cernăuți ar trebui să fie mai arhigelos decât este *orientala* regie a Palatului Cultural din Piața Alecsandri Cernăuți de capodoperă sa arhitectonică!...

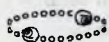
²⁾ Dintre cari *Noaptea Sfântului Gheorghe* o transmitea chiar deunăzi, la 23 Aprilie a. c. (de Sf. Gheorghe) Radio-București, din Opera Română.

cândva intenția de a onora Conservatorul Cernăuțean cu numele „C. Porumbescu” (179). Și că sumptuoasa *Rapsodie-Română*¹⁾ a lui C. Porumbescu era cât pe ce să fie difuzată la Radio-București (199).

* * *

Și deci: Perindarea minunatului șirag al unei atât de unice asociații ca „C. Porumbescu” dela Suceava, trebuia să prezinte atât de multilaterale fațete culturale, constituindu-se în operă de obștească informație pentru orice intelectual.

Leca Morariu

Doina

de Șt. O. Iosif

Die Herden ziehn
Mit Glockenklang
Am Bergpfad hin.
Vom Tal zum Hang
Steigt Nebel mit...
Dem Kreuzweg nahn
Auf steiler Bahn
Haiduken sich,
Fast feierlich
Zu Pferd zu dritt...

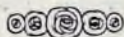
Sie ziehn in Ruh'
Nach kurzer Rast
Dem Tannicht zu,
Ganz ohne Hast
In kalter Nacht...
Der Mond allein
Mit mildem Schein
Beschirmt den Pfad
Und Felsengrat,
Die Waldespracht...

Der Nebel dringt
Durch Strauch und Baum;
Es klagt und singt
Im Waldesraum
Der Glockenton...
Gespenstern gleich
Im Nebelreich,
Ziehn hoch zu Roß,
Unheimlich groß,
Die Drei davon...

Kaum sind die Drei
In Sicherheit,
Erbraust ihr Schrei,
Klingt laut und weit
Und schallt und hallt...
Zum Schluß darauf
Klingt mächtig auf
Haidukensang
Und hallt noch lang
Durch Fels und Wald...

Două-Mai 22 Iulie 1939

Trad. de Artur Bosch

¹⁾ A cărei primă audiență bucureșteană a fost desigur cea din 20 Mai 1939, la Ateneul Român, prin vioara lui Victor Morariu, la pian dna Silvia Mleşniță-Sahlean.

Domnița Aglaia și pictorul Bucevschi

Am fost surprins când în coperta vol. III din opera lui C. Gane *Trecute vieți de Domnițe*, am văzut portretul unei tinere femei. Un portret asămănător se găsea de mulți ani în casa tatălui meu la Comănești, portret făcut de pictorul Ep. Bucevschi. Alte două exemplare la fel, asemenea de Bucevschi, le-am văzut în Cernăuți la părintele profesor Arcadie Zavadovschi, înrudit după mamă cu pictorul B. și dacă nu mă înșel și la părintele profesor Ioan Avram al cărui socru, părintele Seleschi, era văr cu Bucevschi.

Portretul e reprodus nu numai în coperta volumului, ci și în cuprinsul lui, între paginile 316 și 317, unde se arată că ar reprezenta-o pe Domnița Aglaia, fiica lui Grigore Ghica Vodă, Domnul Moldovei dela 1849—1856, coborîtor al Domnului cu acelaș nume, care a pierit ucis de Turci la 1777.

În privința acestui portret, C. Gane ne relatează că, între 1850—1853, veni la Iași pictorul bavarez Rietschel acvarelist, trimis de Regele Bavariei Ludovic I pentru a aduna dela noi, ca și de aiurea, chipuri de femei frumoase. Portretul Domniței, făcut de el a fost în urmă gravat și pus împreună cu celelalte în colecția *Mädchen aus der Moldau* aflător la München în *Album schöner Frauen*.

D-l C. Gane îmi mai comunică particular, că aceste date le are dela familie (D-na Margot Giurgea, fiica Domniței Aglaia, D-l General Radu Rosetti, nepot de fiică etc.) și că tabloul a fost văzut înainte de război de mai mulți membri ai familiei la Pinacoteca dela München, iar acuma se zice c'ar fi la fostul Palat Regal de acolo.

Cu privire la aceste date, de-a căror exactitate nu ne îndoim, mă întreb cum de-a ajuns pictorul Bucevschi la cunoștința acestui portret?

Cei ce au scris despre viața și opera pictorului, începând cu studentul în teologie Tit Popescul (care relatea probabil cele auzite dela protectorul și prietenul lui B., Mitropolitul Silvestru Morariu), ne informează că, după terminarea studiilor, B. călători la München „oraș ce excelează prin cultura artelor frumoase, apoi în patria artelor Italia“ etc.

Cine cunoaște nu numai talentul, dar și harnicia și răbdarea lui Bucevschi nu se va mira, că în călătoriile sale, a cercetat și a studiat operele de artă ce le-a întâlnit și c'a reținut ceea ce l-a putut interesa nu numai ca artist, ci și ca Român. Astfel lui B. nu i-a

putut scăpa din vedere și acest frumos portret, care o înfățișa pe tână Domniță, de o neobișnuită frumusețe, în costum național moldovenesc, torcând din furca prinsă 'n brâu, purtând pe cap strămoșescul ștergar ca un vâl de mireasă și lăsând să se vadă bogatul ei păr negru, cu cărare la mijloc. Extraordinara ei frumusețe e relevată și de Eduard Grenier, secretarul părintelui ei, la 1855 astfel : „Când o văzui rămăsei de tot uimit. Tot ce se putea spune nu era nimic față de adevăr, căci ea era cea mai strălucită și mai desăvârșită frumusețe, ce am întâlnit vreodată. Oacheșă ca și tatăl ei, cu trăsături fine și regulate, te privia femeia ceea cu niște ochi mari și falnici, împodobiți cu gene lungi și încununați cu niște sprincene minunate încondeiate. Rafael n'ar fi putut desena ceva mai perfect. Și toată ființa ei era deopotrivă de frumoasă : mai înaltă decât frații ei, era mlădioasă și legănată. Inteligența ei era dezvoltată, cultura întinsă și se inebunia după muzică...“.

Putem deci presupune că B., îndrăgostit de acest portret, l-a copiat de mai multe ori, făcându-l cadou rudelor și prietenilor săi din Bucovina.

În posesia mea se mai găsește și un alt portret făcut de B. al unei tinere femei, îmbrăcată aproape în același costum moldovenesc, ținând o secere în mâna stângă și având la dreapta ei un țap. Să fie și aceasta o copie din *Album schöner Frauen*, sau un original inspirat de portretul Domniței Aglaia ?

C. Gh.

Pe colina din Suceava

Se găsesc de Înviere
Gârbovite străzile.
Flutură surâs de miere
Casele, ogrăzile.

Lumânări de cununie
Pomii tind cu sutele ;
Printre lunci de reverie
Apa-și plimbă cutele

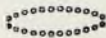
Mărțișorii de pădure
Înfloresc altarele ;
Îngenunche'n geamuri sure
Blondă rugă soarele :

Peste umeri de ruine
Desfășoară punțile,
Turnurilor bizantine
Le'ncunună frunțile.

Dangăte ca'n vechi izvoade
Scoală veșniciile . . .
Prea-Mărite Voievoade,
Vin să vezi Florile ! . .

(Cernăuți, 23/III 1939)

Adelina I. Cârdei

Pe urmele lui Bucevski

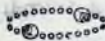
În recent-apărutul volum III din *Trecute vieți de Doamne și Domnițe* de C. Gane, pe coperta cărții cât și între paginile 316 și 317, se află, după o fotografie din colecția D-nei Madelena Beldiman, reproducerea nu prea reușită a portretului Domniței Aglaia, fiica lui Grigore Vodă Ghica, soția lui Răducanu Rosetti, născută în anul 1832.

Dela prima privire izbește absoluta identitate cu o pictură a lui Bucevski, lucrată în două variante, acea aristocratic-frumoasă fată torcând; un fel de Venere românească în costum național, cămașa albă, cu fivitura de culoare întunecată la gât, piept și mânicile largi, puțin suflecate, părul negru pe jumătate acoperit de un șal alb ce-i cade pe spate; ținuta caracteristică femeilor torcând în mers.

Domnița Aglaia Ghica, fiind născută în 1832, și deci ipoteza unei eventuale portretări directe de către Bucevski fiind din capul locului exclusă, nedumerirea în privința modului cum va fi ajuns Bucevski să realizeze acest frumos tablou, este repede înlăturată de autor, care la pag. 317 ne informează că în anii 1850 și 54, veni la Iași pictorul bavarez Rietschel, acvarelist trimis de regele Bavariei Ludovic I, pentru a aduna, dela noi ca și de aiurea, chipuri de femei frumoase. Portretul Domniței Aglaia, făcut de el, a fost în urmă gravat și strâns împreună cu celelalte în colecția intitulată „Mädchen aus der Moldau“, aflător la München în „Album schöner Frauen“.

Nu încapе nici o îndoială, că Bucevski, fie că o fi văzut acest album chiar la München, unde ca pictor, călătorit și prin Germania, de bună seamă se va fi reținut oarecare vreme, fie că a căpătat cunoștință de el la Viena prin reproduceri pe atunci eventual răspândite pentru public, și impresionat de frumuseța chipului portretat, l-a pictat sau mai bine zis l-a copiat, cu infime schimbări, pentru sine.

Dr. Petre Luța

Plecările

Cătră zări necunoscute
Trenul trena-și târâie

Dintr'un hat un pui de greer
Nostalgia-și târâie.

Cernăuți, 14/VII 1939

Cârdei Ioan

Künstler

de Șt. O. Iosif

An meinem Haustor nehm'ich wahr
Drei Künstlervagabunden,
Umjohlt von einer Kinderschar
Und laut umbellt von Hunden.

Sie tanzen, drehen sich zu Zwei'n
Im Lumpenkleid behende,
Dann halten atemlos sie ein,
Verneigen sich am Ende.

Zwei Jungen sind's; ihr Mütterlein
Trägt schwer den Leierkasten,
Und Traurigkeit — trotz Sonnenschein —
Fühlt man auf allem lasten.

Und den zerlochten Hut hält vor
Der Knirps, erschöpft vom Drehen
Das Spiel ist aus — am nächsten Tor
Muß es dann weiter gehen.

Es tanzt zum Lied das Kinderpaar;
Verzückung in den Blicken,
Streicht aus der Stirn die Frau ihr Haar,
Der Staub will sie ersticken.

Der Wirbelwind jagt ihnen nach
Die Blätter wie im Spiele —
Ach Gott, es tragen Ungemach
Auf Erden gar so viele!

(Două=Mai 29 Iulie 1939).

Trad. de Artur Bosch

De-ale noastre ¹⁾

Dela acelaș Dumitru Gavrilesco (v. „Făt-frumos“ 1937, 134) :
Cununa munților în fraza (auzită dela Ilarion Poienariu din Candreni) :
„hotarul mergea tot pe cununa munților“. — „Trebue să trăești mai
din strâns (= mai pe sponci, mai cu cruțare), că-s vremuri grele!“
— „Foșcăiau (sc. peștii în apă)“, deci variantă a verbului *fojgăia*
(*apa de pești*) — „Un târg spart de mare“ (= foarte mare). — „Numai
cât curmi un păr, de nu s'o dus pe vale“ = cât pe ce să se ducă... —
„Se ia pe scârbă rău“ (= se mănnește foarte). — „Cât îi hăul și
părăul!“ (= niciodată). — „Du-te câte zile-s într'un an și vină când
a veni moșul (= bunicul) din groapă!“ — „Numa nu-i; parc'o întrat
ca'n pământ“ (= nu-i de fel).

Dela Toader Leonte din Arbore (Bucovina): „Parcă trecea
carul cu cai *pin* mine, așa mă frământa (sc.: vătămătura)!“

Din Comănești, jud. Suceava, comunicate de D=na Octavia
Lupu-Morariu : „*Bohodeiu(l)* naibei!“ (*bohodèiu* = plod nătâng și
prostănac.) — „Îraaa, uite ce *ciurlău* (= ciurgău, apărie) mi-o făcut!“
— „*Teleacu* (= săracu)! S'o *hatit* (s'a așezat neclintit ca un *hat=hotar*)

¹⁾ Cf. „Făt-frumos“ 1938, 180.

în uşă şi stăăă *de=a moiului* (stă cremene, nemişcat şi trândav) !
Deci altă formă adverbială în=*lui*, ca şi *de=a dragului* („*de=a dragului*
să tot priveşti“) şi *de=a peritului* („*Slava Domnului*, încă nu=s *de=a*
peritului !“) în dacoromână, iar în aromână (cf. Th. Capidan, *Aro-*
mânii, Dialectul aromân, Studiu lingvistic 1932, 480): *de=a muşa-*
talui („şi nu băgă s=h'arbă mâcarea *de=a muşatalui*“ P. Papahagi,
Basme aromâne, 1905, 340), *a=mortului* („Mul'erle se aruncă *a=mor-*
tului tu lucru“ Rev. „Flambura“ II Nr. 3 pag. 9 ; *a=mortului* tradus
fiind de Capidan cu „în mod stăruitor“, deci *mortiş, în ruptul ca-*
pului). Şi, continuăm noi acum : Dată fiind marea circulaţie (aro-
mână şi dacoromână !) a expresiilor adverbiale în =*lui* şi dat fiind că
de fapt „gerundiul are înţeles adverbial“ (Capidan 480—481), s'a
prea putut ca, în aromână, dezinenţa adverbială =*lui* să se propage
şi asupra gerundiului (deci : *strigândului, vidzândului, avdzândului*),
şi că această formă gerundivală, cu aparenţa unui dativ, să *nu* fie
reflexul unui *dativus absolutus* slav, ci să fie născută chiar în cu-
prinsul limbii româneşti (cf. Capidan, op. citat 480—481).

Din Clocucica, suburbie a Cernăuţului : „*M'am premâncat* de
carne“ ; şi chiar : „m'am premâncat de viaţă“ = m'am îndopat, m'am
săturat, lehametii — comunicat, în 15 Febr. 1939, de d. Adrian
Fochi, student.

Dela acelaş Gheorghe Herghelegiu (v. „Făt=frumos“ 1938,
181) : *Coşteiul* e şi plicul de hârtie p. scrisori (deci nu numai *să-*
culteţul de pânză — cf. „Făt=frumos“ 1938, 181). — „La noi sânt
şi *căpri*“ (= capre).

Din Cerepăuţi (Bucovina) : „Vină, vină, mai *aproacălu*“ —
deci deminutivarea adverbului *aproape*, ca şi minunea de gingăşie a
deminuţiei *afărucă* din „Făt=frumos“ 1938, 137.

Leca Morariu

Băi de soare

D=rei A. P. amatoare de bronzaj.

Oricât doreşti în toate cele

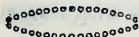
Nu=î reuşi să ai şi-o piele

Să ai un colorit integru,

Pe cât î=î sufletul de negru.

Veneţia, Iunie 1937

Cârdei Ioan

Vedenii

De o insulă pierdută în oceanul Pacific
 Sub liane, o colibă de verdeață să-ți ridic ;
 Să reverse umbră deasă palmierii și bananii ;
 Zbor rotund să fâlfâiască, în amurgul lin, fazanii.
 Să-ți aducă o maimuță nuci de cocos și migdale,
 Iară luna să te'mbrace în argint ca într'o zale.
 Într'o barcă lunguiață să ne legene oceanul :
 Să-l pândim cum în adâncuri își ascunde el, vicleanul,
 Madreporii și coralii, și argintul lunii pline.
 În tăcerile molateci s'ascultăm cum, sibiline,
 Vietăți necunoscute flueră prelung din flaut.
 Inima grăbită bate și, în ochii tăi când caut,
 Înflorește-amețitoare floarea lotosului rar,
 Licurici lucioși de patimi și tot cosmosul stelar.

Vom visa apoi alături la o țară, lângă-un fluviu,
 Care se chema odată, îndărăt prin ani, Danubiu ;
 Munți de piatră, brazii sumbri, holde'nvălurate'n zări
 Și o troiță smerită la răscrucea de cărări ...
 Vom vedea doi tineri sprinteni cum se țin îmbrățișați,
 Dincolo de vremi și oameni în iubirea lor uitaji,
 Cum trăesc eternitatea ca doi zei nemuritori
 Și'n amurguri de aramă descifrând aceleași zori :
 Duc în inimă fiorul lanurilor fremătând
 Și iubirea ce crează generații rând pe rând ...

Aurel V. Sânger

O cronică familială

Broșura *Originea familiei Bucevski*, scrisă de Dimitrie Bucevski în colaborare cu Ioan Negură, apărută recent, e de interes nu numai pentru numeroșii membri ai acestei familii, ci și pentru cercurile mai largi.

Dela primul străbunic cunoscut, din timpul anexării Bucovinei (Ioan Bucevski) își trage obârșia un însemnat număr de membri, cari s'au distins în diverse ramuri ale culturii.

Pășind pe urmele acestor vrednici și tăcuți muncitori, autorii, ei înșiși membri ai acestei familii, au săvârșit un act de pietate și față de precursorii lor, ceea ce-i cinstește deopotrivă.

Ar fi fost însă de dorit ca lucrarea să fie mai îngrijită, mai completă, mai ferită de anume inexactități și lipsuri.

Câteva precizări care n'au pretenția să fie complete.

În pag. 8 se spune că, din cele ce premarg, ar rezulta că, la anexarea Bucovinei, străbunicul Ioan B. era preot român la Ilișești, precizându-se și anul 1775, iar în pag. 18 se repetă această constatare. N'am găsit însă nicăiri de unde ar rezulta acest fapt. Pe străbunicul Ioan B. îl găsim numai în *Normaliile Diecezei ort. rom. ale Bucovinei* de Consiliu-

rul consistorial Miron Călinescu (1777—1886) ca paroh la Ilișești în anul 1786. Că Ioan B. ar fi fost paroh la Ilișești încă la 1775 ne pare imposibil și din următoarea cauză: Protopopul Vicovelor Artemi Lemeni raportează Episcopului și Consistorului la 2 Oct. 1817 (pag. 18 și 19) că preotul Ioan B. a re-pausat la 2 Oct. (autorii constată că data exactă e 29 Sept.) 1817 în vârstă de 61 ani. Era deci născut la 1756 și deci, la 1775, n'avea decât 19 ani, vârstă prea fragedă, chiar și'n împrejurările de atunci, pentru demnitatea de paroh. Că Ioan B. va fi devenit paroh mai târziu rezultă și din împrejurarea că biserica fostei mănăstiri Ilișești a devenit biserică parohială abia după desființarea mănăstirilor, prin actul imperial din 1883.

EP. BUCEVSCHI, elev la belearte, Viena
În pag. 19 se arată apoi că preotul Iordache, fiul lui Ioan B. a scris la 1813 la cursurile de catehism (ce să păstrează în Muzeul pictorului Ep. Bucevschi dela Mitropolia din Cernăuți), dar arborele genealogic, anexat broșurii, le atribue greșit nepotului său de frate Grigore, fiul lui Vasile B.

Actul care-l privește pe preotul Gheorghe B., fiul lui Ioan B.,

menționat în pag. 7 și reprodus în pag. 10—12, nu-i din 1804, cum greșit arată autorii, ci din „30 ghenar 1806“, dată pusă la sfârșitul acestui act. Numărul 569 din anul 1804, pus la începutul actului, nu se poate referi decât la cererea, ce a fost rezolvată prin acest act.

Fiica lui Gheorghe B., menționată în pag. 20, sub numărul 4, nu se cheama Parolia, ci *Panoria*, căs. cu *Ioan Goraș*, pe vremuri mare comerciant în Siret. Arborele genealogic îi omite pe urmașii acestei ramure bucevschene: familia fostului preot Gheorghe Goraș din Putna și familiile preoților Totoescu și Horga.

Asemenea lipsesc în acest arbore și urmașii fiicei lui Gheorghe B., cu numele *Iuliana*, căs. *Gavril Dan* din Părteștii-de-jos, între care se numără și familia Arhipresviterului Staurofor și Consilier al Patriarhiei Gh. Velehorsch și a frăților săi. Trecuți cu vederea sânt în arborele genealogic și urmașii fiicei lui Gheorghe B., cu numele *Zenovia*, căs. cu *Gh. Popescul* din Horodnicul-de-jos, adică familia Reuț din Frătăuții-noi, reprezentată prin Romul Reuț, fost decan al baroului Cernăuți și preotul Vespasian Reuț, fost consilier al Patriarhiei, apoi preotul Dimitrie (Truță) Popescul, fost paroh la Bucșoaia, a cărui fiică Ștefania e căsătorită cu insp. silvic Teofil Ivanovici.

Nu mai puțin incomplete sânt și datele arborelui referitoare la generația mai nouă.

Fiica preotului Dumitrache B., Olimpia căs. cu preotul Gh. Gheorghian, n'a avut numai 2 fii, cum greșit e arătat în pag. 26, ci 3 fii, cari însă sânt arătați în arborele genealogic, și, în afară de aceștia, și o fiică: Olimpia, căs. cu Dr. Teofil Lupu, a cărei fiică Octavia e cântăreața Octavia Lupu-Morariu.

Alte inexactități: Episcopul Daniil Vlahovici n'a fost de origine „român curat“ (pag. 8), ci Sârb (vezi I. Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina* 34).

Fresca din aripa dela răsărit a Mitropoliei reprodusă în pag. penultimă, nenumerotată, nu e executată de pictorul Bucevski, ci după moartea acestuia, de Eugen Maximovici¹⁾. Mai putem adăoga că pictorul austriac Iobst, chemat de guvernul austriac după moartea pictorului Bucevski pentru a restaura Catedrala Cerăușeană, a fost plasat de pict. Maximovici *ad captandam benevolentiam* la loc de frunte lângă Mitropolitul Silvestru, sperând că se va putea bucura

¹⁾ Cf. L. Bardeș, *O icoană document istoric* în „Junimea literară“ 1923, 331

astfel de sprijinul lui Iobst... Pictorul B. nu s'ar fi plasat nicicând într'un ungher, lângă Maximovici. Locul lui putea fi numai lângă proiectorul și prietenul său devotat Mitropolitul Silvestru Morariu.

Ne îndoim în fine de exactitatea afirmațiunii că'n comuna Jadova nu s'ar găsi locuitori ce poartă numele Bucevschi (pag. 7). De fapt, subsemnatul a întâlnit *Bucevscheni* originari din Jadova, și, prin urmare, tradiția relatată de autori (pag. 6 și 7) precum și de C. Gheorghian în broșura *Bucovina în pictură* (pag. 6) pare să aibă temei.

Ar mai fi fost dorit ca activitatea membrilor familiei B., ce s'au distins pe teren cultural să fie mai plastic subliniată.

Astfel nu găsim aproape nimic despre „popa Dumitrache“, care, începând din 1848, a păstorit mai bine de 20 de ani parohia Ilișeștilor, câștigându-și merite însemnate pentru această comună. În broșura C. Gheorghian, *Bucovina în pictură*, (pag. 8 și 9) găsim prețioase detalii în această privință. Popa Dumitrache a înființat încă pe la 1860 prima școală în propria sa casă, pentru care fapt n'a pretins nici o chirie. Poate că acestui fapt se datorește și numărul mare de intelectuali, ieșiți din acea comună (pag. 32).

Oricât de numeroase ar fi însă lipsurile acestei lucrări, sântem recunoscători autorilor, c'au contribuit la cunoașterea unei puternice trupini a neamului nostru din Bucovina cu date noi și prețioase. Referitor la pictorul Ep. Bucevschi remarcăm reproducerea unei fotografii inedite a acestuia ca elev al școalei de arte frumoase din Viena ¹⁾ și relevăm că un portret, făcut de pictorul B., al lui Isaia B., igumen la mănăstirea Slatina, fiul lui Ioan B., se găsește poate încă și azi la Părintele Tit Gheorghian din Ostrița.

C. Comăneșteanu

¹⁾ Vezi-o în pag. 61 din acest „Făt-frumos“.

Sonete Macabru

*Cu rășchirate degete' negrite,
Din sutele de brațe deșirate,
Cu gemete, cu hohote îmi bate
Cireșul gol în geamuri zăbrelite :*

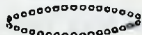
*C'au năpădit din zări intunecate,
Din țările cu ploii nestăvilite,
Furtuni, potop și negure menite
Să 'nece lumea plină de păcate.*

*Brăzdează bezna scrâșnete, blesteme ;
Se poticnește Templul pe coloane ...
În van sunt bani și glorie și steme ...*

*Cu trupul ghem, cu ochii la icoane,
Aștept Arhanghelul — tunând — să cheme :
— „Gătește-te ; e rândul tău, „Ioane !“*

Giurgiu 13/III 1938

Cârdei Ioan

Lacrimi (de durere și de veselie) cari le-am cășunat lui Iraclie Porumbescu ¹⁾

Era după moartea lui Ciprian Porumbescu. Noi, hai — cu tata ²⁾ și cu Tanti Lenca ³⁾ — la Stupca, la Părintele Iraclie Porumbescu ! Eu să fi avut 5—6 ani. Ne-au primit cu drag și voie bună. Părintele Iraclie — de două ori cât tata — m'a apucat de mână și când a început a mă ridica în brațe, mă ridica, mă ridica, de gândiam că nu se mai sfârșește ... Atâta de nalt era ! Pe urmă a pornit a se plimba cu mine'n brațe. Și-am intrat noi într'o odaie întunecoasă, cu păreții plini de cununi din flori veștezite. Între ele — parcă văd — o cunună cu *treicolorul* nostru. Și mângâindu-mă pe cap, — că mă ținea la pieptul lui — m'a întrebat atunci „Părintele“ : — Măi copilă, măi, știi tu să ne cânti ceva ? —

¹⁾ Note luate (în 1933) dela Olimpia Lupu, născ. Gheorghian (decedată la 30 Dec. 1937). — L. M.

²⁾ Preotul Gheorghe Gheorghian din Cernăuți, jud. Suceava, același dela care deținem o știre despre Mihai Eminovici, elev al liceului Cernăuțean (vezi Leca Morariu, *Eminescu* I, 1932, 34 Nota 1).

³⁾ Elena Bucevski, sora pictorului Epaminonda Bucevski.

Eu — cu ochii la treicolorul cea, am și slobozit-o :

Tlei culolă cunosc pi lumi
Ce le țin de-un sfânt odor...

Atunci lin=lin, m'am simțit coborită la pământ. Da eu îi ziceam înainte... Pân' ce=ajung la :

Iar când, fraților, m'oi duce
Dela voi și-o fi să mor,
Pe mormânt atunci să-mi puneți
Mândrul nostru treicolor...

Și=odată mă trezesc în spatele meu cu hohote de plâns! Pă=rintele Porumbescu, cu capul prăbușit pe speteaza scaunului, plângea de se clătina scaunul.

* * *

Tot într'un dezmiertat și=un sărutat ne=am întors apoi între cei=lalți căseni și oaspeți. Ce mai laudă, ce mai proslăvire pentru cân=tecul meu! Și, din laudă'n laudă, m'am pomenit că iar trebue să cânt! Tata, auzind de isprava mea, mi=a șoptit: — Lințică! „Doa=mne sfinte“¹⁾, da așa cum știi tu! —

Eu, brudie cum mă găsiam, încep :

Doamne sfinte, întărește
Pre al nostru împărat...

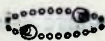
Și ajung apoi la :

Iapa zburdă printre strane
Scroafa noastră s'o legăm!²⁾

N'am să uit cât oi fi și=oi trăi râsetele cari s'au stârnit atunci! Râdea, râdea cu lacrimi — cu alte lacrimi — până și Părin=tele Iracție, sărutându=mă și ridicându=mă iar în slavă, sus, sus de credeam că mă înalț la cer...

— Bravo cântăreață! Cântăreața Moșului, cântăreață! Bravo Româncuță! Asta=i cântăreața *Arboroasei*! S'o știți bine! — ci=c'ar fi fost zicând bietul Părintele Iracție, — îmi povestia mai târziu fie=iertatul meu Tată...

O. L.

¹⁾ Deci *Imnul imperial* austriac.

²⁾ Textul, într'o foarte austriacă românească, la această strofă fiind :

De=a Habsburgei nalte troane
Soarta noastră s'o legăm!

Sucevi

La unda=și lină, sclipitoare
Privesc ades și cânt mereu;
Cu șoaptele=i murmurătoare
Se 'ngână noaptea graiul meu.

Sunt singur=singurel cu tine
— Cu noi e numai Dumnezeu —
Și mă 'nțelegi atât de bine
C'aș plânge=un veac la malul tău.

Nimic nu ne neliniștește,
Când ne avem atât de dragi
Și luna 'n vale lin lucește
Prin umbra codrului de fagi;

Doar vre=0 stelușă argintie
De=și scaldă focu'n al tău sin,
Dar ce=și spun eu, ce=mi spui tu mie
E pentru dânsa grai străin.

Ne povestim de zei și zâne
De feți=frumoși și de eroi,
De raiurile carpatine,
Ce=s astăzi cuiburi de nevoi.

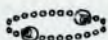
Șoptim și plângem împreună
Căci traiul meu e cursul tău;
Aceeși soarte ne 'mpreună
Acel blăstăm de Dumnezeu:

Să pribegim mereu prin lume
Să n'avem leagăn nici mormânt
Să n'avem capul unde=l pune
Să n'avem petec de pământ.

Iar dacă vii mai turburată
Eu te 'nleg și=mi cat de drum
Căci știu menirea=și de=altădată
Și ce=ai ajuns s'adăpi acum !..

Sever Beuca Costineanul

(După „Deșteptarea“ An. X 1902 Nr. 77)

Vitrina cărții

T. Balan, *Documente Bucovinene*. — D=1 Teodor Balan a publicat anul trecut al 4=lea volum din ale sale *Documente Bucovinene*. Primul volum apărea la 1933, cuprinzând 155 documente, al doilea la 1934 cu 96, al treilea la 1937 cu 162 și al patrulea la 1938, cuprinzând deasemenea 162 documente, dintre care 80 transcrieri după copiile românești aflătoare în Arhivele Statului din Cernăuți, iar 82 traduse de d=1 Balan după copiile germane aflătoare, aproape în totalitatea lor, în colecțiile aceluiași Arhive.

Deci d=1 Balan are meritul de a fi scos la lumină în cele patru volume în total 575 documente.

În prefața vol. I, d=1 B. făcea cunoscut că încă decând se găsia la Universitate îl „frământase gândul unei publicații complete a documentelor referitoare la Bucovina“, că nu se gândia să le publice d=sa, ci credea „că se va găsi un număr de istorici români din Bucovina, cari se vor ocupa de această publicație, foarte necesară pentru studiul Bucovinei“.

După războiul mondial, d-l B. a „reluat ideia publicării acestor documente, s'a retras în camera sa de studiu, copiind documente și rânduindu-le cronologic“, pentru a le scoate da în vileag.

S'ar fi cuvenit, credem, ca d-l Balan să pomenească în această prefață că de la gândul d-sale de publicare a documentelor până la începerea realizării lui, s'au tipărit între timp câteva sute de documente bucovinene de alții, chiar neistorici români și cari, publicând înainte de d-sa de trei ori pe atâtea documente câte cuprinde primul D-sale volum, i-au ușurat mult lucrul.

Mai întâi „Gazeta mazililor și răzeșilor bucovineni“ (1910—1914), a publicat un însemnat număr de documente, cele mai multe după originale, apoi T. V. Ștefanelli a scos în editura Academiei Române, la 1915, frumoasa și conștiincioasa sa colecție de *Documente din vechiul ocol al Câmpulungului moldovenesc*, cuprinzând 307 documente și, în fine, subsemnatul, în anii 1925, 1926 și 1929, am publicat în anuarele liceului real ortodox din Cernăuți 166 documente, etc.

Trecând la aprecierea ultimei publicații a d-lui Balan, vom face mai întâi unele constatări în fond.

Volumul acesta de documente e lipsit de prefață și de bibliografia care a fost pusă la baza colecției, fapt care constituie prima lacună a operei.

A doua mare lacună în colecția documentelor d-lui B. o găsim în esențialele omisiuni de acte publicate în răstimpul celor 25 ani asupra cărora se extinde volumul IV (1720—1745).

Asfel, chiar la prima pagină a textelor, a fost omisă Cartea Domnească, dată de Mihai Racoviță la 3 Martie 1720, către văduva lui Ilie Drăguțăscul și către Dumitrașcu Bainschi, relativ la niște scrisori de moșie pentru satul Milie.

Lipsește hotarnica satului Ivancăuți din 1732, făcută de Silion, staroste de Cernăuți, apoi scrisoarea vornicului Mihai și a soției sale Safta către Dumitrașcu Bainschi, 3 Aprilie 1736, în privința scrisorilor referitoare la satele Pufila, Vijnița și Milie ; în sfârșit Cartea Domnească din 3 August 1736, a lui Grigore Ghica Vodă către Sandul, feciorul lui Grigoraș Țărăi. De asemenea a fost omisă și scrisoarea Catrinei, văduva lui Dumitrașcu Buhuș, postelnic, relativ la zestrea pe care dânsa o dă ginerelui său Gheorghe Arapul, la 16 August 1737.

Totașă lipsesc în colecție două cărți domnești din 1740 și anume cea din 8 Febr., dată de Grigore Ghica lui Dumitrașcu Bainschi, vătav, pentru ca acesta să-l silească pe vătămanul său

Gheorghe dela Putila la plata datoriei sale, 20 de oi, cătră Mihai vornic al Câmpulungului rusesc, și cea din 14 Februarie, dată de Grigore (Matei) Ghica lui Ioan Momisco, ca acesta să fie volnic a stăpâni partea lui de moșie la Răstoace, după împărțeala ce a avut-o cu frații săi.

Toate aceste documente au fost publicate în „Gazeta mazililor și răzeșilor“, sau în Anuarele Liceului real ortodox.

Dacă d. B. nu reproduce nici un act din colecția lui Ștefanelli care cuprinde o anumită parte a ținutului Bucovinei, aceasta s'ar fi cuvenit, credem, să fie amintit de d=sa.

În pag. 8 a colecției e reprodus un document a cărui dată a fost greșit citită de d=I B., căci după verificarea ce am făcut-o după original și după copia din Arhive, documentul e din 1765, și nu din 1720.

Cu aceste lipsuri de fond, constatate în lucrarea d=lui Balan, să trecem acum la textul documentelor din vol. IV.

Și aici găsim greșeli de tot felul.

Pentru a dovedi afirmarea noastră, am luat în mai de aproape cercetare trei documente din colecție și anume cele de sub numerele 4, 36 și 69.

Ne vom ocupa de astă dată numai de textele românești, căci studierea traducerilor făcute de d. B., reclamă, după cât am putut constata la prima vedere, un studiu deosebit.

Documentul de sub numărul 4 l=a retipărit d=l Balan după lucrarea sa *Familia Onciul* din 1927. În 1929, când subsemnatul publicam în Anuarul Liceului real ortodox din Cernăuți colecția de *Documente moldovenești din Bucovina*, am reprodus și acest document după original.

Totodată, în prefață, atrăgeam atenția d=lui Balan că documentul d=sale, pe lângă data greșită ce o are în *Familia Onciul*, prezintă și deosebiri în text.

Dacă autorul ar fi luat act de aceste observații, ar fi putut retipări acum documentul în forma lui corectă.

Voiu releva numai greșelile esențiale făcute de d=I B. la retipărirea acestui act.

Astfel în documentul din chestie, rândurile 5 și 6, d=I B. scrie : „Sandul și Ion viind la mine să cumpăr ace parte, eu liam spus că nu încap, dacă vre să cumpere Sandul său fiind nepot...“, în loc de : „Sandu și Ion vinise la mine să cumpăr acee parte ; eu liam

spus că nu, *incai* dacă vre să cumpere Sandul Săul fiind nepot" etc.

Și la semnături: „Sandul Pelin biv căpitan“ în loc de „Sandul Păunel biv vel căpitan“.

Încheierea documentului lipsește la d. Balan.

Cartea lui Mihai Vodă Racoviță, reprodusă la pag. 55—56, prezintă o omisiune de cuvinte la rândul 4 de jos: „a le stăpăni (și a lua) de veci“, la rândul 3 de jos e tipărit greșit „s'ar hrăni“ în loc de „spre a se hrăni“.

La rândul 2 de jos „nește bolnavi ce lucrează“ e evident greșit, căci nu are nici un înțeles.

La pag. 56, rândurile 2—3 de sus, în textul d-ului Balan citim: „să-și aducă dresă zapise ce le va fi având“, pe când în copia dela arhive citim „cene o hi având“.

Atât în acest document, precum și în altele din colecție, d. B. întrebuintează modernul „acum“ în loc de arhaicul *acmu*.

Și la urmă: „Precum i să va alege giudecata divanul așe a fi: în loc de: „giudecata divanului așe a hi“.

În Cartea Domnească relativ la „Hotarnica satului Vijița“, dela pag. 96—97, constatăm următoarele greșeli: În rândul 3 lipsește cuvântul „iată“: „să cade a ști că *iată* fiind...“

La alineatul 2, rândul 3, d-l B. scrie „a boierului Macrei“, în loc de „a banului Macrei“, apoi mai departe *Dumitrașco Bainschi*, în loc de „Boianschi“.

La pag. 97, rândul 7 de sus citim: „au mers acei oameni tot — în loc de *tofi* — înaintea hatarnicilor...“, apoi mai departe: „eau dus la o poeană ce se cheamă Poiana Cireșului“, în loc de „Poiana Ceremușului“.

În actul acesta d-l B. reproduce peste tot greșit diftongul *ia* prin *ea*: poeană, Goean, earăși, boearilor, *este* în loc de *iaste*, etc.

Hotarnica se încheie prin cuvintele: „S'au scris prin Costriș“, în copia dela Arhive, iar la d-l Balan: „Diacul Tănăsie am scris“, cum stă în copia germană.

La pag. 180—181 d-l Balan scrie greșit de 3 ori „Cațicoaiei“ în loc de „Cațichioaiei“.

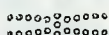
Încheind mărturisim că opera începută de d-l Balan, și realizată în bună parte, e foarte necesară și urgentă, și nu putem fi în deajuns de recunoscători acelor cari, punând fonduri la dispoziție, au înlesnit publicarea celor patru volume de *Documente Bucovinene*.

În general constatăm că metoda de alcătuire a publicației e bună,

indicele de persoane, de nume geografice și de lucruri dela finea volumelor d-lui Balan înlesnesc folosirea documentelor din punct de vedere științific, constituind un real merit.

Pe viitor însă, dacă d-l Balan vrea să dea într'adevăr o operă completă, folositoare și trainică, d=sa va trebui să=și revadă conștiincios manuscrisele. Documentul publicat trebuie să folosească nu numai cercetătorului istoric, ci și filologului, și publicațiile de până acum ale d=sale nu pot satisface pe deplin nici pe unul nici pe altul.

Alex. Vitencu

Drei Genossen

de Șt. O. Iosif

Drei Genossen stehn verzagt
Hinter Kerkertüren,
Denn man soll, wenn's morgen tagt,
Sie zum Galgen führen.

Und der erste Tunichtgut
Seufzt aus Herzensgrunde :
„Schont, o Herr, mein junges Blut
Bis zur Mittagsstunde.

Bis die Mutter ist zur Stell',
Muß viel Zeit vergehen ;
Sie ist alt und geht nicht schnell.
Und ich möcht' sie sehen“.

Spricht der zweite : „Herr, verzeiht,
Wartet noch so lange,
Bis die Sonne sich bereit
Macht zum Untergange.

Denn es möchte Weib und Kind
Sich zu mir begeben ;
Bis die zwei zur Stelle sind,
Laßt mich, Herr, am Leben !“

Ihre Bitten voller Ruh
Hört sich an der dritte :
„Herr, wenn's geht, gewähre du
Meiner Freunde Bitte !

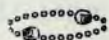
Frag' nicht, wenn zugrund'ich geh',
Ob ich sterbe gerne :
Mir ist's gleich, ob ich noch seh'
Sonne, Mond und Sterne !

Und, wenn ich zu sterben hab',
Wird's mir schwer nicht scheinen ;
Niemand wird an meinem Grab
Jemals mich beweinen.

Nur ein Mädchen war mir wert,
Hab' auch sie verloren :
Sie hat andere begehrt,
Andre sich erkoren !

Două=Mai 25 Iulie 1939

Trad. de Artur Bosch

Multe și mărunte...

Băja! — Pentru lămurirea interjecției devenită substantiv¹⁾ (cu înțelesul de : *cel ce te frige, te arde ; care-și dă de hac*) *băja*, care și dânsa e prezentă în neaoșul, plasticul grai țărănesc al lui Iračie Porumbescu — cf. ed. L. Bodnărescu, 1898, 71: „i-aș zice eu una (sc. din cimpoi), dar băja de dincolo (sc. pătura) zice... : *mai rabdă o fără*“ — cf. și următorul pasagiu din *Viața la țară* XI a lui D. Zamfirescu : „Se făcuse de-o hărnicie nespusă d. Nae, fiindcă, precum ziceau țărani, băja era pe vârful șirei“.

L. M.

* * *

Spontaneitatea poetică la Vlahuță. — Puțini au putut pătrunde ca Vlahuță taina acelei tumultuoase stări spirituale, când contemplația nimerește expresia poetică și se realizează unitar (*File rupte*, pg. 88) : „Toată ideea, toată emoțiunea, are, în însuși fondul ei, și forma, după cum o sămânță, scuturată dintr'o floare uscată, poartă într'însa forma desăvârșită a întregii plante“. Asemenea momente în care un simplu gest sau impresie vibrează adânc și descopere sufletului o nouă înfățișare a lumii, alesul discipol al lui Eminescu le-a trăit adeseori (cfr. *Geneza unei poezii în File rupte*). Atunci imaginile îl obsedau, iar vorba, cu dela sine putere, se prefăcea în cântec (*Poezii* ed. XIV, C. R. 1930, pg. 136) :

Atins de farmecul vieții,
Mă simt o forță 'n univers,

Și glasul meu devine cântec,
Gândirea mea devine vers.

Ba chiar proza lui Vlahuță uneori (*File rupte*, 72) ritmează în cadență trohaică : „*iată=1 fluviu falnic / între maluri înflorite*“. Alte dăți, fraza împerechiază rime (ibid. 148) : „*În liniștea de pe pământ / și'n vremea risipită 'n vânt, / îmi văd solia împlinită*“. Dar într'un loc, vorbirea se armonizează atât de simetric, încât acel fragment se poate desprinde aparte ca o *de-sine-stătătoare compoziție în versuri albe*, vrednică să figureze nu în proza, ci în volumul de *Poezii* ale lui Vlahuță. Este finalul din *Un subiect de poveste* („*File rupte*“, pg. 147—148), unde poetului i se desvăluie muzical goana oamenilor după ineditul vieții, fără ca aceștia să-și dea seamă că zilele li se consumă pe neobservate. Ritmul amfibrahic se impune spontan și adecvat acestei viziuni :

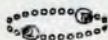
O zână frumoasă,
în alb îmbrăcată.
zâmbește, îi cheamă...
Și toți după dânsa,
cu brațele 'ntinse
aleargă s'o prindă, —
în urma lor fluturi
întunecă zarea :
sunt filele rupte
din cartea vieții.
— Oprește-te, zână
în veci adorată,

ș'asupra-ne pleacă-ți
privirea ta blândă,
și slavilă pune
durerilor noastre ! —
Dar toți se 'nfioară
când Ea se oprește...
Pe frunte-i sărută
cu buzele-i reci,
le-adoarme durerea, —
căci zâna frumoasă
și 'n veci adorată...
e Moartea.

¹⁾ Și, substantiv, nu interjecție (cum comentează Mariana Rarincescu în ed. de sale p. *Viața la țară* 79) e și la D. Zamfirescu *băja*.

În baza acestor dovezi, concluzia lui N. Zaharia (A. Vlahuță, Viața și opera, Buc. 1921, pg. 190) „că în poeziile sale nu observă spontaneitatea în exprimare, atât de mare în proză” etc., trebuie rectificată. — Ca la adevărații poeți, cuvântul lui Vlahuță se efectuează muzical și pitoresc, încetluindu-se în versuri spontane, ce-i limpezesc tulburarea sufletului. — Și atragem specială luare aminte asupra acestei necunoscute poezii a lui Vlahuță, pe care ne-am permis s'o stratificăm în formă de vers.

Petru Iroaie

CRONICĂ

Vrednică înfățișare a lui Creangă. — În sfârșit, din harul unicului G. T. Kirileanu, dispunem de mult-așteptata, vrednica *Ediție critică cu note, variante și glosar* a lui Creangă (Ion Creangă, *Opere*, București 1939).

Acelaș ¹⁾ îndoelnic „filosof” Lucian Blaga. — . . . apreciat, în studiul d-lui

* * *

Alex. Ionescu, *Lucian Blaga, filosof al culturii* din „Convorbiri literare” 1939, la justa lui valoare, cu sinteze ca: „Este o constatare care se desprinde în generalitatea aprecierii operei lui Blaga, că nu numai Marele Antonim, cât mai cu seamă autorul însuș contribuie la tenebritatea propriilor sale idei” (334).

* * *

Nouile, tinereștile noastre „Convorbiri literare”. — . . . se vădesc și programatic, în stindardul agerului proaspăt director I. E. Torouțiu care glăsuește d. p. (1939, 350): „Copleșiți de năvala naționalilor, universalistilor, liber-cugetătorilor, a esteticienilor rafinați, cu pretenții peste timpuri și spații, douăzeci de ani în șir, după război, am îndurat în literatură și presă, umilinta învinuirii de 48-tism, trubadurism și tradiționalism înapoiat. . . . S'a ajuns, ca până și unii dintre cei mai curaji gânditori să evite atributul național și să simtă indezirabilitatea epitetului, care ar însemna o provocare”.

* * *

Răboj. — Real exponent al preoțimii bucovinene — departe de orice dubitativ al Laiului sau al Bălaiului — părintele *Erast Costea* ne dăruiește a 4-a monografie a monumentelor istorice din Bucovina (cf. „Făt-frumos” 1938, 80) cu vol. *Cătoria Voevodului Ștefan Tomșa al II-lea, dela Solca*, Cernăuți 1939. — Discutabilul filologism al d-lui Al. Rosetti (*Istoria limbii române I și II*), asupra căruia vom reveni, e caracterizat desigur foarte propriu chiar și de George Pascu — după cum semnalează d. T. Al. Munteanu în „Convorbiri literare” 1939, 367. — Cernăuții se fălesc astăzi cu o capodoperă arhitectonică sui generis: *Palatul Cultural „Banca de Nord S. A.”*. Pentru desăvârșirea monumentului, un măiestru arhitect din Eriwan și-a prezentat proiectul, după care spaima de bust Eminescu din Colțul Căredralei urmează să fie cocoțat în vârful aceluia „cultural” palat. — Originalul *Țigănușului* de Ep. Bucevschi din coperta noastră Nr. 1—2 1939 e proprietatea distinsului nostru colaborator Dr. Petru Luța.

Leca Morariu

¹⁾ Cf. și Leca Morariu *Legenda „Spațiului mioritic” în Precizări*, Cernăuți 1938.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
CERNĂUȚI, str. Munteniei 14

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ)

În Țară : 200 lei pe an

În Străinătate : 300 lei pe an

Colaboratorii plătesc numai 100 lei pe an

CUPRINSUL :

Leca Morariu	Vrednicie bucovineană
Artur Bosch	Doina (trad. din Șt. O. Iosif)
C. Gh.	Domnița Aglaia și pictorul Bucevski
Adelina I. Cârdei	Pe colina din Suceava (versuri)
Dr. Petru Luța	Pe urmele lui Bucevski
Ioan Cârdei	Plecările (Versuri)
Artur Bosch	Künstler (trad. din Șt. O. Iosif)
Leca Morariu	De-ale noastre
Ioan Cârdei	Băi de soare (Versuri)
A. V. Sânger	Vedenii (Versuri)
C. Comăneșteanu	O cronică familiară
Ioan Cârdei	Sonet macabru (Versuri)
Olimpia Lupu	Lacrimi cari le-am căsunat lui Iraclie Porumbescu
Sever Beuca Costincanul	Sucevii (Versuri)
Al. Vitencu	Vitrina cărții
Artur Bosch	Drei Genossen (trad. din Șt. O. Iosif)
L. Morariu și Petru Iroaie	Multe și mărunte . . .
Leca Morariu	Cronică

Dela administrația „Făt-frumos“

Ne-au mai achitat (în 1939): Soc. p. cultură, 10/I: 100 lei — finea Iunie 1939; d. I. N. Popescu, 17/I: 100 lei — finea 1938; d. Dr. Traian Croitoriu, 26/I: 200 lei și 2/V: 100 lei lichidând totul; d-na Ștefania Petrescu, 31/I: 500 lei p. colecții vechi; d. V. Ghiuță, 31/I: 200 lei lichidând totul; d. Gh. Posteuca, 1/II: 150 lei — finea 1938; d. M. Făit, 3/II: 200 lei — finea 1938; d. Aurel Lucan, 3/II: 500 lei lichidând totul; d. Dr. P. Luța, 4/II: 200 lei — finea 1939; d-na Valeria Mandiuc, 5/II: 200 lei p. 1 colecție veche; d. Șt. Scalat, 6/II: 300 lei — finea 1938; Păr. Lazar Bolohan, 6/II: 200 lei — finea 1938. — Înviți-vă abonamentul! Administrația rev. „Făt-frumos“: O. L. M.

BIBLIOGRAFIE

- Leca Morariu**, *Pagini germane II*, trad. din P. Rosegger. Prefață de Victor Morariu, Suceava 1939.
- Leca Morariu**, „*Canti popolari romeni!*” București 1939.
- Vasile Loichița**, *Patriarhul Miron*, Cernăuți 1939.
- Erast Diti Tarangul**, *Problema metodei în știința dreptului*, Cernăuți 1939.
- Frașt Costea**, *Ctitoria Voevodului Ștefan Tomșa al II-lea, dela Solca*, Cernăuți 1939.
- Dr. Ioan Bilețchi-Albescu**, *Nume de popoare și elemente slave în patronimia românească*, Câmpulungul moldovenesc 1939.
- Traian Simu**, *Originea Crașovenilor*, Lugoj 1939.
- G. Giuglea**, *O vânătoare de urși în munții din Spania nordică*, trad. din spaniolă, Cluj (1939)
- G. Giuglea**, *Steaua Sevillei*, trad. din Lope de Vega Carpio, (Cluj?).
- Axente Banciu**, *Un curier al lui Avram Iancu etc.*, Brașov.
- În bibl. pop. „Astra”, Sibiu: **Sabin G. Truția**, *Fire de nălbă Povestiri*; **I. Pop-Reteganul**, *Povestiri* (Prefațate de O. Goga); **I. Creangă**, *Soacra cu trei nurori*, etc.; **George E. Racoși**, *Din durerile Maramureșului* (în 3 acte); **S. G. Truția**, *Cămin pustit* (în 3 acte); **I. Agârbiceanu**, *Cărturari români*.
- Gh. I. Neagu**, *Ghicitori din Ialomița și Teleorman, Roșiorii-de-Vede* 1939.
- N. P. Smochină**, *Elemente românești în narațiunile slave asupra lui Vlad Țepeș*, Iași 1939.
- Gh. Bogaci**, *Note lingvistice*, Iași 1938.
- Petru Stăni**, *Cartea dorurilor mele, Poezii*, Iași.
- Virgil Caraivan**, *Inginerul Tiberiu Eremie*, Bârlad 1939.
- În Colecția *Bibl. folcloristică a Banatului*, dir. **Lucian Costin**, Nr. 11: *Balade bănațene*, Craiova.
- Gh. P. Cramariuc**, *O biserică din Bucovina*, București 1939.
- Radu D. Rosetti**, *Instantanee turistice*, București.
- I. Constantinescu-Delabăia**, *Fabule*, Prefață de N. Iorga, București 1938.
- Iulian Vesper**, *Vieța (= Viața!) lui Mihai (= Mihai) Viteazul*. București.
- Dumitru Furtună**, *Izvodiri din bătrâni*, București.
- Erast Tarangul**, *Le syncrétisme des méthodes et la théorie pure du droit*, Zürich (1939).
- Matteo Bartoli**, *Linguistica spaziale*, Torino 1939.
- Matteo Bartoli**, *Ancora del carattere conservativo dello slavo e del baltico*, Belgrado 1937.
- I. Ladislav Gáldi**, *Les mots d'origine néo-grecque en roumain à l'époque des phanariotes*, Budapesta 1939.
- Nélanges de l'École Roumaine en France*, XIV 1937—1938, Paris.

Pentru ineditele lui C. Porumbescu. — Am mai primit 500 lei dela d-l Ciprian Rațiu, București — în amintirea Mamei sale Mărioara născ. Porumbescu. Deci, integral (cf. „Făt-frumos” 1938, 164): 6.305 lei. — Vivant sequentes!
